

високою декоративністю. У цьому напрямі стає особливо актуальною розроблення методики використання прийомів топіарного мистецтва, різних способів формування крон деревних насаджень в озелененні урбанізованих територій.

Література

1. Дзиба А.А. Елементи топіарного мистецтва у парках Франції / А.А. Дзиба, А.О. Кузнецова // Науковий вісник НУБіП України : зб. наук. праць. – К. : Вид-во НУБіП України. – 2012. – № 164, ч. 2. – С. 53.
2. Бальзак Л.М. Історія садово-паркового і топіарного мистецтва / Л.М. Бальзак, В.В. Пушкар. – К. : Вид-во Ін-ту реклами, 2011. – 188 с.
3. Луниц Л.Б. Городское зеленое строительство / Л.Б. Луниц. – М. : Изд-во "Литература по строительству", 1966. – 237 с.

Бут Н.К., Касян И.В. Использование исторического опыта топиарного искусства в современном строительстве и ландшафтной архитектуре

Исследовано использование исторического опыта топиарного искусства в практике ландшафтного проектирования. Подан краткий обзор объектов топиарного искусства различных исторических эпох. Указана актуальность материала для исследования истории ландшафтного дизайна, а также исторический опыт исследования данной проблемы.

Ключевые слова: топиари, топиарное искусство, лабиринт, живая изгородь, боскет.

But N.K., Kasyan I.V. Using the historical experience of topiary art in modern construction and landscaping

Using the historical experience of topiary art in the practice of landscape design is examined. The overview of topiary art objects from different historical eras is served. The relevance of the material for the study of the history of landscape design, as well as the historical experience of the study of this problem is determined.

Keywords: topiary, topiary art, maze, hedge, bosquet.

УДК 712.4

Аспір. І.І. Гнатишин¹ – НЛТУ України, м. Львів

ВІДКРИТІ ПРОСТОРИ СЕРЕДМІСТЯ САМБОРА

Висвітлено особливості формування відкритих просторів у межах історичного центру міста Самбір. Проаналізовано функціонально-просторову структуру та планувальні елементи, закладені за часів Середньовіччя. Обґрунтовано виділення середмістя як історичного ареалу з метою подальшого його збереження та вдосконалення.

Ключові слова: відкриті простори, середмістя, парцеляція.

Самбір є одним із найстаріших міст Галичини. Його історія сягає в далеке Середньовіччя, в період якого було закладено перші планувальні елементи середмістя. Основні особливості первинної містобудівної композиції та просторової організації тих часів були збережені. Також цінним історико-культурним надбанням є пам'ятки архітектури, що являються елементами монументальної та житлової забудови. Внаслідок високого ступеня збереженості та комплексності архітектурно-містобудівної спадщини та історичної значущості цього населеного пункту, Самбір внесено до реєстру історичних міст, а тому подальші реставраційні та реноваційні процеси потрібно базувати на дослідженні відкритих просторів центрального ядра міста, щоб максимально зберегти його самобутність та неповторність.

Дослідження відкритих просторів середмістя Самбора, як цілісної системи, потребує вивчення історичних передумов їх формування, аналізу функціональної структури та архітектурно-просторової організації.

Об'єкт, предмет та методи дослідження. Історичним ареалом Самбора вважають територію в межах оборонних мурів, що обмежується такими сучасними вулицями: Січових стрільців, Івана Франка, Музейна, Валова, Бачинських. У ті часи до міста вели шість брам і дві хвіртки: Ткацька (пл. Чайковського), Водна (вул. Сагайдачного), Кривава (вул. Б. Хмельницького) – пізніше Єзуїтська хвіртка, Владича (біля церкви), Калеча (вул. Котляревського), Домініканська хвіртка (вул. Бачинських).

Предметом дослідження є відкриті простори середмістя Самбора, тобто території, вільні від забудови. У дослідженні використано картографічні матеріали та метод історичного аналізу.

Результати та обговорення. Для раціонального розуміння процесів формування відкритих просторів потрібно комплексно розглянути їх функціональні та архітектурні особливості, адже лише в разі їх взаємодії можна проаналізувати просторову організацію середмістя.

Порівнюючи планувальну структуру середньовічних міст з плануванням середмістя Самбора простежується закономірність використання цілої низки планувальних елементів, характерних для цієї епохи. Це, насамперед, наявність "центрального ядра" – прямокутна ринкова площа з дерев'яною міською ратушею та регулярне планування, яке спирається на модульну сітку з кроком 100×100 хелмінських ліктів (57,6×57,6 м), що визначило розміри основних елементів плану середмістя. Міський ринок (ринкова площа) мав розміри 200×300 ліктів, а глибина ринкових кварталів 100 ліктів. Житлова забудова розміщується по периметру площі. Здебільшого, це дво- та триповерхові будинки, розміщення яких сприяє формуванню внутрішньоквартальних двориків. Розміри будівельних парцель становили 20×100 ліктів. Сакральні споруди, разом з їх подвір'ями, розташовані на одній осі (орієнтованій Зх-Сх), що простягається паралельно до довшої сторони ринкової площі та через один квартал від неї. Така парцеляція стала основою для перпендикулярного розвитку вулиць середмістя, та й міста загалом [3].

Після пожежі 1498 р. ратуша та інші дерев'яні споруди згоріли і в центрі міста дозволили зводити лише кам'яниці. Так, у другій половині XVII ст. на ринковій площі було споруджено цегляну ратушу з 40-метровою вежею, яка, в основному, збережена й донині. На площі біля ратуші проводили віча, тому її часто називали вічницею. Також двічі на тиждень тут проводили торги, куди з'їжджалися люди з сусідніх міст та сіл, а п'ять разів на рік проводили 14-денні ярмарки, куди прибували купці з Кракова, Відня, Львова, а місто розвивалось як важливий торгівельний центр Галичини. Звідси і пішла назва площі Ринок. З гравюр того часу видно, що по периметру площа обсаджена алейними насадженнями та має регулярну алейно-стежкову мережу, основні осі та центри якої досі збережені в плануванні площі (рис. 1). Також у центральній частині міста збережено автентичні фрагменти мощення – австрійську бруківку [1, 2].

Рис. 1. Організація просторів площі Ринок

Самбір розвивався і як ремісничий центр. У записках міського управління 1394 р. згадуються представники дев'яти ремісничих професій, цехи яких зосереджувались компактно на нижніх поверхах будівель відведеної їм вулиці. Звідси пішли назви вулиць Шевська, Ткацька, Різницька. Простори цих вулиць досить вузькі, а будинки щільно прилягають між собою, формуючи внутрішні подвір'я. Це пояснюється тим, що земля в середмісті була дорогою, а цехів потрібно було розмістити якомога більше.

На початку XV ст. польські магнати прагнуть перетворити місто на форпост окатоличення і відводять значні території середмістя під забудову монастирів, костелів та їх присадибні ділянки. Так було закладено монастирі отців Домініканів, Бернардинів, Єзуїтів, сестер Бригідок, костел Івана Хрестителя та костел Бернардинів, католицьку церкву Різдва Пресвятої Богородиці (рис. 2). Кожна з будівель мала своє велике подвір'я, окремі з них були огорожені власними мурами. З часом ці будівлі були реставровані та змінили своє функціональне призначення. Приміщення монастирів використовувались як склади, казарми. Зараз це навчальні заклади, костел отців Бернардинів функціонує як органний зал, а костел Івана Хрестителя та церква Різдва Пресвятої Богородиці функціонують за своїм безпосереднім призначенням [1, 4].

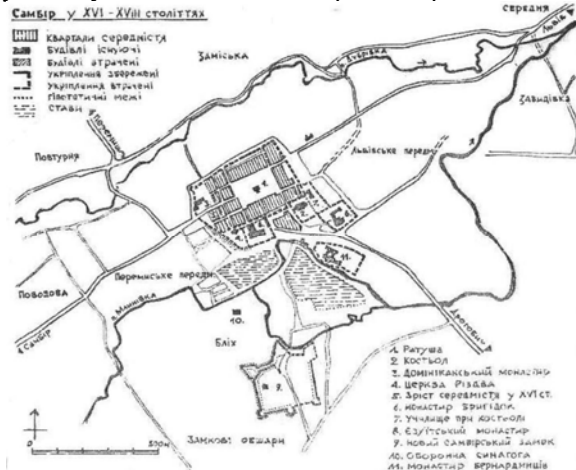

Рис. 2. Середмістя Самбора XVI-XVIII ст.

Житлова забудова середмістя частково зайнята в обслуговуванні та торгівлі, оскільки нижні поверхи обладнані під магазини, кафе та інші громадські заклади, кожен з яких виділяється різнобарв'ям екстер'єру, використанням сучасних елементів конструкцій та декору. Це створює певні невідповідності у сприйнятті архітектурних ансамблів, оскільки будівлі візуально членуються і не відповідають своєму автентичному образу. Для регулювання цього потрібно ввести паспорт екстер'єру будівель і будь-які зміни в їх вигляді узгоджувати з місцевими органами влади. Це ж стосується і мощення тротуарів.

На жаль, не залишилось відомостей про видовий склад насаджень у межах історичної забудови, проте основні композиційні елементи того планування збережені і на їх місці створено нові насадження у вигляді скверів та алей, міських садів. Під час проведення інвентаризації насаджень загального користування в межах історичних мурів виявлено, що в них переважають такі види, як липа дрібнолиста, клен гостролистий, ялина колюча, ясен звичайний та ін. Найчастіше ці види трапляються в алейних посадках вздовж вулиць. На площі Ринок створено більш монументальну атмосферу з використанням туї західної та східної, ялини колючої, дуба звичайного, платана західного, горобини звичайної, гіркогоштанна звичайного, самшиту вічнозеленого, барбариса Тунберга та ін.

Для покращення функціонування відкритих просторів середмістя доцільно було б збільшити площі насаджень загального користування. Цього можна досягнути, облагородивши церковну площу та сквер біля неї, а також відкривши доступ до скверу на схилі за органним залом. Ці три зони рекомендовано об'єднати в суцільну зелену смугу шляхом знесення малоцінної забудови з боку ринку.

Загалом покращити благоустрій середмістя можна також шляхом створення додаткових клумб, доповнення рослинами лунок вздовж вулиць, використання контейнерних посадок та вертикальних композицій на ліхтарях та в якості декору архітектури.

Висновок. З опрацьованих даних чітко прослідковується організація просторів, закладена ще за часів Середньовіччя. У межах колишніх історичних мурів яскраво виражене ядро міста з добре збереженими планувальними елементами, які необхідно максимально зберегти як історико-культурне надбання та виділити цю територію як історичний ареал.

Література

1. Машура Г.М. Кресназвичай нарис. Самбір і Самбірщина / Г.М. Машура, Д.А. Каднічанський, А.Г. Каднічанський, О.П. Козар. – Дрогобич : Вид-во "Коло", 2005. – 264 с.
2. Пархунь Л.В. Територіальна структура міст Бойківщини у басейні верхнього Дністра / Л.В. Пархунь // Книга міст Галичини. Міждисциплінарні дослідження у містознавстві // Вісник Державного університету "Львівська політехніка". – Сер.: Архітектура. – Львів : Вид-во ДУ "Львівська політехніка". – 1999. – № 379. – С. 127-132.
3. Рабій Ю.Є. Княжий Город Самбір / Ю.Є. Рабій. – Львів – Самбір – Ютика, 1998. – 236 с.
4. Семчишин В. Короткий хронологічний літопис м. Самбора / В.В. Семчишин. – Самбір, 1992. – 428 с.

Гнатишин І.І. Исследование открытых пространств центра города Самбора в пределах исторической застройки

Освещены особенности формирования открытых пространств в пределах исторического центра города Самбора. Проанализованы функционально-пространственная структура и элементы планирования, которые сохранились с времен Средневековья. Обосновано выделение центра города как исторического ареала для дальнейшего его совершенствования и сохранения.

Ключевые слова: открытые пространства, центр города, парцелляция (историческое планирование).

Hnatyshyn I.I. Investigation of open spaces in downtown of Sambir within historical buildings

This article describing organization of open spaces within the historical center of Sambir and analysing functional spatial structure and planning elements of medievalism. It is basing to form downtown us historical area for its conservation in future.

Keywords: open spaces (outdoor spaces, exterior spaces), downtown (historical centre of town), parcelling (historical planning).

УДК 711.01/09:712.01

*Доц. І.А. Діда, канд. арх. –
НУ "Львівська політехніка"*

ЗНАЧЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ЛАНДШАФТНОГО ДИЗАЙНУ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

На основі аналізу впливу архітектури на розвиток національних культурних традицій, враховуючи естетико-образотворчу роль елементів ландшафтного дизайну в архітектурному оточенні, обґрунтовано доцільність пріоритетного використання об'єктів і засобів ландшафтного дизайну для відтворення ідентичності архітектурного середовища в Україні.

Ключові слова: ландшафтний дизайн, архітектурне середовище, ідентичність.

Посилена увага до проблеми збереження ідентичності особи в сучасному світі виникла, як вважають, у зв'язку з інтенсифікацією глобалізаційних процесів, що в кілька останніх десятиріч є постійним джерелом нівеляційних впливів на розвиток національних культурних традицій. Як одну із загрозливих для культурної ідентичності індивіда обставин, називають істотне прискорення всіх процесів в культурному житті світу, що не дає змогу опиратися на культурні традиції і досвід попередників.

Ми ставимо перед собою завдання виявити потенціал архітектури, і, в її складі, засобів ландшафтного дизайну, в актуальній справі збереження національної ідентичності особи через цілеспрямований розвиток національної ідентичності життєвого середовища.

У межах пошуку нових концепцій у соціологічно-культурологічному перерізі, науковці прийшли до висновку, що "проблема культурної ідентичності може бути осмислена в аспекті дослідження функціонування глибинних механізмів у культурі. Йдеться про співвідношення універсального та локального, а також про функціонування культурної пам'яті та традицій" [1, 14]. Архітектура в усіх її проявах належить до загальнонародної культури і проявляє себе як істотний формуючий фактор національної ідентичності [2]. Наявність вираженої ідентичності архітектурного середовища є необхідною умовою підтримки і розвитку національної ідентичності в тій чи іншій країні.

Збереження ідентичності середовища, в якому живе людина, пов'язане із свідомою суспільною підтримкою національних традицій в будівництві та архітектурі, обов'язковою умовою якої є забезпечення стабільної поінформованості суспільства про національні традиції в галузі культури і архітектури. Наступні покоління можуть успадковувати традиції двома шляхами – або комунікативно, через безпосередні особисті контакти, ЗМІ та бібліографічні джерела, або опосередковано, через матеріальні об'єкти – носії традицій. Архітектурне середовище власне є таким комплексним матеріальним об'єктом, що відображає у своїх формах, композиційних методах, колористичі, оздобленні традиційні підходи до організації свого довкілля, що разом створюють єдиний і неповторний архітектурний образ. Цей образ є втіленням національної ідентичності архітектури, і одночасно джерелом інформації про архітектурні і будівельні традиції, адресованої майбутнім поколінням. Порівняно з комунікативним способом успадкування традицій, архітектурне середовище, за меншого фактологічного та інформативного насичення, має ту перевагу, що його вплив відбувається постійно, в процесі перебування людини в антропогенному середовищі, і діє воно часто на підсвідомому рівні. Крім того, дія архітектурних об'єктів є тривалою в часі, вони можуть бути джерелом інформації про культурні традиції тоді, коли людей, і навіть суспільних формацій, що створили цю архітектуру, вже нема на карті історії. Недаремно, розуміючи вплив архітектури на виховання особи, в радянські часи було знищено або перебудовано велику кількість будинків, спорудженими у стилі українського архітектурного модерну [3]. Як зауважує А.Б. Гофман, кожне покоління успадковує певні традиції, але воно може або їх підтримати і розвинути, або, навпаки, вибрати і розвивати якісь інші традиції, які воно вважає кращими. У цьому сенсі кожне покоління обирає не лише своє майбутнє, але також своє минуле, до якого воно хотіло би прив'язати своє сьогодення [4, ст. 135]. У цьому контексті архітектурне середовище, як відносно тривалий і мало змінний в часі матеріальний носій інформації про культурно-естетичні і світоглядні пріоритети суспільства, виконує роль своєрідного охоронця національних традицій і національної ідентичності від сторонніх впливів і глобалізаційних процесів.

Архітектурне середовище, в якому живе людина, складається з матеріальних елементів різного масштабу, функціонального призначення і структурної організації. Крім самих архітектурних споруд та їх інтер'єрних просторів, до його складу входять відкриті прибудинкові та міські громадські простори з пішохідними й транспортними комунікаціями, парками та іншими рекреаційними зонами. Тому, поряд з масштабними архітектурними об'єктами, вирішеними згідно з тими чи іншими традиційними підходами до будівництва, значна частина інформаційного навантаження лягає на менші за величиною, але важливі за функцією об'єкти, що композиційно та естетично організовують відкриті простори архітектурного середовища, і переважно належать до сфери ландшафтного дизайну. В аспекті інформативного впливу на людину елементи ландшафтного дизайну мають навіть потенційно більше можливостей, оскільки через свої незначні розміри знаходяться в зоні безпосереднього зорового, а іноді навіть тактильного контакту. Роль ландшафтного дизайну у формуванні життєвого середовища є подібною до ролі інтер'єру,